

ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ESG-КОНЦЕПЦІЇ

Досліджено еволюцію концептуальних поглядів щодо сталого розвитку планетарної системи від ечення про ноосферу В. І. Вернадського до сучасної парадигми сталого розвитку суспільства. Розкрито сутність глобальних цілей сталого розвитку до 2030 р., що відображають масштаб і спрямування нового порядку денного людства. Визначено, що ESG-концепція є практичним інструментом участі підприємницького сектора в досягненні цілей сталого розвитку. Підкреслено актуальність відповідальної діяльності бізнес-структур для відновлення суспільного життя в Україні в повоєнний період. Висвітлено основні аспекти ESG-концепції як екологічного, соціального та управлінського трикутника формування стійкої життєздатності підприємств. Обґрунтовано позитивний вплив управління екологічними та соціальними ризиками на довгострокову ринкову вартість компаній. Визначено основні рушійні сили впровадження ESG-принципів у діяльність приватного сектору, до яких належать: інвестори, міжнародні організації, міжнародні банки розвитку, уряди країн, споживачі продукції. Досліджено застосування в Україні ESG-принципів на прикладі ESG-стратегії до 2030 р. групи компаній ДТЕК, висвітлено їхні пріоритети щодо участі в досягненні цілей сталого розвитку. Визначено основні напрями діяльності соціально відповідальних вітчизняних підприємств: трудові відносини, екологічна відповідальність, відносини зі споживачами, розвиток громад, антикорупційні практики. Доведено, що розкриття нефінансової інформації та забезпечення прозорості дій компаній є ще новим процесом в Україні, який ускладнюється відсутністю загальноприйнятих стандартів розкриття нефінансової інформації. Визначено основні проблеми широкого застосування ESG-концепції у практичній діяльності підприємницького сектору та обґрунтовано напрями активізації цього процесу, серед яких: лідерство та посилення впливу великих компаній на впровадження економічними агентами ESG-принципів; здійснення соціально відповідального інвестування фінансовими структурами; стандартизація змісту та процесу розкриття нефінансової інформації; популяризація і роз'яснення сутності та ролі ESG-концепції для розвитку підприємницького сектору; підготовка компетентних фахівців у цій сфері.

Ключові слова: сталий розвиток, глобальні цілі сталого розвитку, ESG-концепція, ESG-стратегія, соціально відповідальне інвестування.

Постановка проблеми. Ідея рівних прав усіх поколінь і всіх людей кожного покоління, справедливості в просторі й у часі, ощадливого використання обмежених планетарних ресурсів, збалансованості економічного розвитку і збереження природи пройшла довгий еволюційний шлях від концептуального погляду на взаємовідносини в трикутнику "людина – економіка – природа" до практичного дороговказу щодо формування національних стратегій сталого розвитку.

Слід зазначити, що досягнення балансу трьох основних складових сталого розвитку – економічної, соціальної та екологічної – є надзвичайно складним завданням. Постає безліч наукових і практичних проблем від метрики визначення врівноваженості цих складових до ролі і конкретних дій різних суспільних груп, суб'єктів господарювання щодо досягнення цілей сталого розвитку. У контексті останнього має перспективний вигляд впровадження у практику підприємницької діяльності комплексної соціальної, екологічної та корпоративної (*environmental, social and governance, ESG*) концепції, яка переводить загальну філософію сталого розвитку на зрозумілу підприємницькому сектору мову, коли прийняття інвестиційних бізнес-рішень базується на врахуванні трьох взаємопов'язаних ключових критеріїв, що в подальшому відображається у кількісних результатах, наприклад рейтингових оцінках компаній, збільшенні споживачів продукції тощо.

Глобальний тренд щодо підвищення соціальної, екологічної відповідальності приватних структур набуває додаткового значення для України, яка зазнала значних руйнувань унаслідок російської агресії. Збільшення бідності як результат економічних втрат, зруйнована інфраструктура, суттєве погіршення стану навколишнього середовища тощо, – це виклики, вирішення яких потребує

консолідованих зусиль усіх суспільних секторів. Проте впровадження принципів ESG поки не є усвідомленою необхідністю українських підприємств, лише окремі великі корпорації стали на цей шлях. Це актуалізує необхідність дослідження напрямів розвитку підприємництва в Україні на основі ESG-концепції в сучасних реаліях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням концептуальних засад сталого розвитку суспільства займаються такі вітчизняні вчені, як: Л. Масловська, А. Садовенко, В. Середя, Т. Тимочко, Б. Данилишин, С. Дорогунцов, К. Коценко., М. Хвесик та інші. Системний підхід до оцінювання та управління сталим розвитком суспільства висвітлюються в працях М. Згуровського, Г. Статюхи, І. Джигірея. Концептуальні засади корпоративної соціальної відповідальності в Україні досліджені в працях Н. Орлової, А. Харламової [18]. Екологічні аспекти соціальної корпоративної відповідальності підприємств розкриваються в працях Н. Бочарової [10]. Л. Бобко та А. Мазяр доводять, що "важливим кроком на шляху виконання положень глобальних ініціатив є виконання *цілей сталого розвитку* (ЦСР) України, для чого необхідна популяризація концепції корпоративної соціальної відповідальності з одночасною розробкою соціальних, економічних та інституційних інструментів, способів, засобів для заохочення підприємства до виконання соціально відповідальної діяльності" [9]. Л. Зайцева стверджує, що динамічний і добре функціонуючий бізнес у разі його залучення до процесу досягнення ЦСР може значно поліпшити результативність діяльності урядів у напрямі реалізації "порядку денного – 2030" [13, с. 58]. І. Ладунка наголошує, що невід'ємним складником корпоративної соціальної відповідальності є охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів,

створення відповідних умов екологічної безпеки підприємств та життєдіяльності людини [16, с. 921]. М. Дем'янух, В. Котлубай та Є. Редіна, зазначають, що "соціальна відповідальність є одним із компонентів збалансованого розвитку, а соціально-відповідальне інвестування є формою практичної реалізації соціальної відповідальності" [12, с. 143]. О. Тивончук підкреслює, що імплементації принципів сталого розвитку в діяльність вітчизняних компаній, їх представлення в міжнародних та українських ESG-рейтингах стане позитивним чинником впливу на ділову репутацію не лише окремих суб'єктів господарювання, але й України в цілому [19, с. 112].

Відомими іноземними вченими, які досліджують питання соціальної корпоративної відповідальності, є М. Стетмен, Дж. Елкінгтон, Дж. Чен, Е. Фрімен, С. Веламурі, Б. Моріарті, Г. Еклес, Г. Кастапелі, М. Сканел та інші. У своїх працях М. Стетмен доводить наявність тісного зв'язку між соціальною відповідальністю компанії та створенням довгострокової цінності для акціонерів [7]. Дж. Елкінгтон та М. Сканел наголошують на потрійній результативності діяльності компаній (*Triple Bottom Line*), що відображається у формуванні більш оптимального, "збалансованого" портфеля інвестицій [2, 6]. Е. Фрімен, С. Веламурі, Б. Моріарті дотримуються думки, що діяльність підприємств має бути відповідальною щодо стейкхолдерів (акціонерів, постачальників, територіальних громад, де функціонує підприємство тощо) [4]. Незважаючи на значну кількість наукових праць з окремих аспектів відповідальної діяльності підприємств, комплексний погляд на проблематику розвитку підприємництва в Україні на основі ESG-концепції у сучасних умовах потребує наукового осмислення та подальших наукових розробок.

Мета статті. Метою статті є визначення проблем та обґрунтування напрямів розвитку підприємництва в Україні на основі ESG-концепції у сучасних реаліях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне розуміння сталого розвитку суспільства формувалось поступово від перших робіт про ноосферу академіка В. Вернадського до закріплення цього поняття в міжнародних документах як нової парадигми розвитку суспільства. Ще в 40-х роках ХХ ст. В. Вернадський звернув увагу на глибокі якісні зміни, що відбуваються на Землі під впливом людської діяльності. Він стверджував, що обличчя планети – біосфера – хімічно різко змінюється людиною свідомо і переважно несвідомо. Змінюється людиною фізично та хімічно повітряна оболонка суші, усі її природні води. У результаті зростання людської культури в ХХ ст. усе різкіше стали змінюватися (хімічно і біологічно) прибережні моря та частини океану. Людина повинна тепер вживати все більше і більше заходів для збереження для майбутніх поколінь морських багатств [11]. Вчений підкреслював, що гармонійний взаємозв'язок усіх структурних складових ноосфери – людства, суспільних систем, технологій тощо – в єдності з біосферою є основою її стійкого існування.

Глибину ідей В. Вернадського людство усвідомило значно пізніше, у другій половині ХХ ст., зіштовхнувшись із загрозливими наслідками хвилястого ставлення до навколишнього середовища. Потреби людей постійно зростали кількісно та якісно, споживання забезпечувалось екстенсивним типом виробництва без урахування необхідності підтримки екосистем та розуміння обмеженості ресурсів у глобальному масштабі.

У подальшому дослідженням взаємопов'язаних соціальних, економічних, технічних, демографічних і полі-

тичних явищ активно займався Римський клуб (творче об'єднання вчених різних країн під керівництвом Авреліо Печчеї). Протягом 1984–1986 років ефективно працювала Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку. Саме ця Комісія в 1987 р. ввела термін "сталий розвиток". Вона ж стала ініціатором проведення Конференції ООН з найактуальніших загальнопланетарних питань – довкілля і сталого розвитку. Конференція відбулася в червні 1992 р. у Ріо-де-Жанейро, де і було закріплено, що під сталим розуміють такий розвиток, який задовольняє потреби нинішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [14].

У 2000 р. відбувся Саміт тисячоліття ООН, на якому була прийнята Декларація тисячоліття ООН та сформульовано вісім глобальних цілей суспільного розвитку, які отримали назву *цілі розвитку тисячоліття* (ЦРТ), а саме: викоринення крайнього зубожіння та голоду; надання всім жителям планети початкової освіти; забезпечення гендерної рівності та розширення прав жінок; скорочення дитячої смертності; покращення охорони здоров'я матерів; боротьба з ВІЛ/СНІДом, малярією та іншими захворюваннями; забезпечення екологічної стійкості; формування глобального партнерства в цілях розвитку [21].

Уроки та результати досягнення ЦРТ дозволили визначити нові орієнтири розвитку на наступні 15 років (2015–2030). Підсумковий документ "Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року" містить 17 *цілей сталого розвитку* (ЦСР), а саме [20]: викоринення бідності в усіх її формах; викоринення голоду, досягнення продовольчої безпеки, покращення харчування, а також сприяння сталому розвитку сільського господарства; забезпечення здорового способу життя та підвищення добробуту для всіх у будь-якому віці; забезпечення інклюзивної та якісної освіти і створення можливостей для освіти упродовж життя; забезпечення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок; забезпечення доступу та стійкого управління водними ресурсами; забезпечення доступу до надійної, стійкої та сучасної енергетики для всіх; сприяння поступальному, інклюзивному та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці; розбудова стійкої інфраструктури, стимулювання інновацій; зменшення нерівності всередині країн і між країнами; розбудова міст і населених пунктів на основі інклюзивності, сталості, безпечної життєдіяльності; забезпечення сталого споживання і виробництва; впровадження невідкладних заходів по боротьбі зі зміною клімату і його наслідками; збереження та стале використання океанів, морів і морських ресурсів для сталого розвитку; захист, відновлення та сприяння сталому використанню екосистем суші, стійке управління лісами, боротьба з опустелюванням, зупинення процесу деградації земель та припинення втрати біорізноманіття; сприяння становленню мирного й інклюзивного суспільства з метою сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і розбудова ефективних, підзвітних інститутів на всіх рівнях; зміцнення, імплементація та активізація глобального партнерства для сталого розвитку.

ЦСР відображають масштаб та спрямування нового порядку денного, є всеохоплюючими та неподільними, вони враховують три аспекти сталого розвитку: економічний, соціальний та екологічний. Водночас ще в 1996 р. Комісія зі сталого розвитку ООН (КСР) запропонувала

включити до переліку індикаторів, які відображають сталий розвиток, четверту компоненту – інституційну [14]. Найважливіша риса інституційної компоненти – її багаторівневість (від локального до глобального), тобто сприяння економічному розвитку при збереженні екологічних і соціальних ресурсів необхідно здійснювати на тому рівні, де це буде найбільш ефективним. Це, у свою чергу, тягне за собою необхідність узгодження інтересів різних суспільних груп як на міжнародному рівні, так і всередині країн, тобто виходу діалогу та взаємодії між урядами, громадянським суспільством і приватним сектором на новий рівень [14]. Для активізації такого діалогу та реалізації принципів сталого розвитку на

практиці необхідно впровадити ряд інструментів, які б забезпечували участь окремих громадян, суспільних груп, підприємств у досягненні ЦСР.

Для підприємницького сектору одним із таких інструментів стала ESG-концепція, рекомендації щодо впровадження якої були представлені в доповіді Генерального секретаря ООН Кофі Аннана "Небайдужий перемагає" ("Who Cares Wins") [20]. ESG (англ., E – *environment*, S – *social*, G – *governance*) – це практичні аспекти управління компанією власним стійким розвитком, основа для прийняття відповідальних інвестиційних рішень (рис. 1).

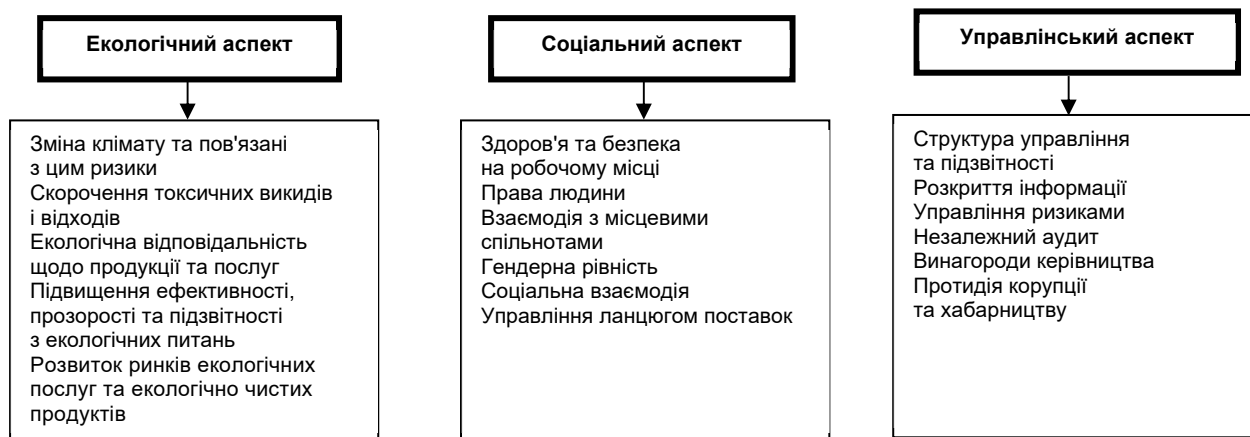

Рис. 1. Основні аспекти ESG-концепції (складено за [8])

Упроваджуючи ESG-концепцію, компанії беруть на себе зобов'язання розвивати власний бізнес не лише задля збільшення фінансових показників, а й з дотриманням соціальних і екологічних аспектів їхньої діяльності, сприяючи у такий спосіб досягненню ЦСР. Відповідальна діяльність компаній впливає на підвищення їхньої акціонерної вартості у довгостроковій перспективі та створення стійкої життєздатності. Ця теза підтверджується результатами дослідження CSR Europe, Deloitte та Euronext, яке виявило, що 78 % підприємств-респондентів зазнають позитивний вплив управління екологічними та соціальними ризиками на довгострокову ринкову вартість компаній [8, с. 29]. Це стає можливим завдяки тому, що дотримання ESG-принципів сприяє:

- ранньому виявленню нових зовнішніх і внутрішніх ризиків і загроз, проблем в управлінні;
- створенню нових можливостей для бізнесу;
- підвищенню задоволеності та лояльності клієнтів (споживачів, постачальників, партнерів тощо)
- покращенню репутації компанії як привабливого роботодавця;
- створенню нових партнерств із зацікавленими сторонами;
- покращенню іміджу брендів;
- полегшенню доступу до капіталу, його нижчій вартості;
- зниженню рівня ризику.

Темпи зростання кількості компаній-членів мережі Global Compact – ініціативи, яка пропагує ідеї корпоративної соціальної відповідальності, свідчать про дуже високу активність підприємств щодо підтримки концепції відповідального бізнесу. З моменту заснування мережі в 2000 р. до неї приєдналося понад

12 тис. компаній по всьому світу [12, с. 144]. Рушіями цього процесу виступають:

- інвестори, які все частіше висловлюють побоювання, що їхні гроші будуть вкладатися в акції компаній, які шкодять навколишньому середовищу, використовують неетичні методи ведення бізнесу, порушують права своїх працівників тощо. Щоб довести зворотне, підприємства стали використовувати ESG-рейтинги своєї діяльності;
- міжнародні організації, передусім ООН як ініціатор принципів відповідального інвестування. Учасники-підписанти цієї ініціативи мають враховувати ESG-фактори та ділитися інформацією стосовно цього процесу;
- міжнародні банки розвитку, які є джерелом дешевих грошей для комерційних банків і компаній, висувають чіткі екологічні та соціальні вимоги. Наприклад – відмова від капіталовкладень у сектори, що продукують значний обсяг вуглецю, або займаються виробництвом зброї;
- уряди країн підвищують вимоги щодо екологічних і соціальних наслідків діяльності підприємств;
- споживачі продукції, які, обираючи продукцію або послугу, все частіше віддають перевагу соціально відповідальним товаровиробникам.

Слід зазначити, що в Україні застосування в приватному секторі ESG-принципів є менш поширеним явищем, ніж у розвинених країнах. Однак цей процес набирає обертів. Уже цілий ряд фінансових і нефінансових корпорацій розробляють ESG-стратегії. Прикладом може слугувати ESG-стратегія до 2030 р. ДТЕК, яка спрямовує діяльність компанії групи в межах їх компетенції на досягнення 12 ЦСР, а саме [4]:

- ціль 3 – інвестування в здоров'я працівників та забезпечення доступу до якісних медичних послуг;
- ціль 4 – реалізація освітніх програм для зовнішніх та внутрішніх клієнтів;

ціль 5 – надання рівних умов для всіх та розвиток кар'єри працівників незалежно від гендерної приналежності;

ціль 6 – підтримка обсягів водоспоживання;

ціль 7 – лідерство на українському ринку відновлюваної енергії;

ціль 8 – прагнення до нульового травматизму та забезпечення безпечних умов праці;

ціль 9 – запровадження підходу відкритих інновацій з акцентом на збереженні енергії, штучному інтелекті та робототехніці;

ціль 11 – забезпечення суттєвого зниження впливу компанії на природне середовище та сприяння розвитку населених пунктів та територій;

ціль 12 – запровадження підходів циркулярної економіки для утилізації відходів;

ціль 13 – дотримання цілей Паризької угоди та прагнення до досягнення скорочення викидів парникових газів;

ціль 15 – реалізація проєктів з озеленення та рекультивації з акцентом на біорізноманітності та захист екосистем;

Ціль 17 – розвиток державно-приватних партнерств, які сприяють досягненню цілей сталого розвитку Україною.

На практичному рівні дотримання критеріїв ESG для позитивного впливу на досягнення ЦСР передбачає добровільне встановлення компаніями пріоритетів сталого розвитку, для ДТЕК це [4]:

- виконувати зобов'язання з охорони атмосферного повітря та захисту клімату, інвестуючи в розвиток відновлюваної енергетики та скорочуючи вуглецевий слід теплової генерації;

- слідувати принципам циркулярної економіки, зокрема використовувати промислові відходи;

- захищати біорізноманітність та сприяти збереженню екосистем;

- слідувати високим соціальним стандартам і бути відповідальним "корпоративним громадянином";

- забезпечувати безпечні умови праці та цілісну систему охорони здоров'я співробітників;

- слідувати кращим практикам корпоративного управління, ризик-менеджменту та комплаєнсу.

У цілому по Україні лише дев'ять компаній (АТ "Укр-газвидобування", ТОВ "Нова пошта", ПрАТ "Карлсберг Україна", ДП "Адміністрація морських портів України", Intellias, ПрАТ "Київстар", АТ "Перший український міжнародний банк", ІП "Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед" та Група ДТЕК) інтегрували ЦСР у свою стратегію [15]. Хоча окремі корпоративні, екологічні або соціальні напрями підтримуються багатьма соціально відповідальними вітчизняними підприємствами. Передусім ці напрями охоплюють: трудові відносини (оплата праці, надання працівникам можливості працювати за гнучким графіком, реалізація програм підвищення кваліфікації); екологічну відповідальність (впровадження енергозберігаючих технологій, поводження з відходами та програм сортування й утилізації відходів); відносини зі споживачами (підтримка якості продукту компанії, надання правдивої інформації та реклами, тренінги для персоналу з питань обслуговування споживачів, контакт-центри для споживачів); розвиток громад (виділення коштів на благодійність, допомога щодо благоустрою території); антикорупційні практики (відмова від хабарів за розв'язання бізнес-проблем) [9].

Демонстрація компаніями реальних, а не декларативних зусиль щодо реалізації ESG-принципів здійсню-

ється ними через розкриття нефінансової інформації про свою діяльність. Зокрема, ДТЕК на своєму сайті щорічно розміщує ESG-звіт. Незважаючи на окремі позитивні приклади, розкриття нефінансової інформації та забезпечення прозорості дій компаній є ще новим і складним процесом в Україні. Документи для регуляції цього процесу перебувають в стані розробки, насамперед для фінансових установ. Із березня 2020 р. новий Кодекс корпоративного управління рекомендує українським компаніям розкривати інформацію щодо розвитку ESG-проєктів. Водночас, Національний банк України планував впровадити ESG-фактори в систему корпоративного управління банків з початку 2022 р., а небанківських фінустанов – з кінця 2024 р.

За результатами визначення індексу ESG прозорості українських компаній (ESG Transparency Index 2020) середній рівень розкриття інформації компаніями України за показниками ESG становить 32 %, а компаній серед ТОП-10 – понад 60 %. Найчастіше учасники рейтингування за індексом ESG прозорості розкривають загальну інформацію про компанію, інформацію про захист довкілля та відносини з громадою. Найменш висвітлюваними є питання прав людини, впровадження корпоративної соціальної відповідальності в ланцюг постачання та лідерство керівництва і компанії [15, с. 2]. Найвищий рівень розкриття інформації демонструють компанії фінансової сфери, транспортування та постачання електроенергії, фармацевтики та металургійного виробництва.

Відносно невисокий рівень розкриття нефінансової інформації в корпоративних звітах, на нашу думку, пов'язаний з відсутністю загальноприйнятих стандартів розкриття нефінансової інформації; складністю збору та аналізу ESG-звітності; незастосуванням норм адміністративної відповідальності за порушення порядку подання та оприлюднення звітів про управління; неврахуванням внутрішніми інвесторами ESG-звітності підприємств при прийнятті бізнес-рішень щодо інвестування.

Інституціональним поштовхом до впровадження ESG-концепцій вітчизняними підприємствами може стати створення останніми роками відповідних структур на державному рівні. Зокрема, при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі створено Національний контактний пункт з питань сприяння наданню рекомендацій (керівних принципів) для багатонаціональних підприємств у межах Декларації організації економічного співробітництва та розвитку про міжнародне інвестування та багатонаціональні підприємства в Україні. Також розпочав діяльність центр "Розвиток корпоративної соціальної відповідальності", що є експертною організацією в Україні з відповідального ведення бізнесу та розвитку корпоративної соціальної відповідальності, який проводить щорічний конкурс кейсів із цілей сталого розвитку [9].

Дослідження свідчить, що ідея екологічного, соціального та корпоративного управління поступово впроваджується економічними агентами в Україні, однак це явище не є таким поширеним, як у розвинених країнах світу. Залишається ще цілий ряд проблемних аспектів. Серед них зазначимо такі: недостатню усвідомленість підприємницьким сектором необхідності впровадження ESG-критеріїв; обмеженість соціально відповідального інвестування вітчизняними фінансовими інституціями; відсутність чіткого нормативного регламентування інвестицій у сталий розвиток; неготовність до змін орга-

нізаційної структури та корпоративного управління згідно з ESG-принципами; відсутність чіткої методології визначення соціальних та екологічних ризиків при прийнятті бізнес-рішень; недостатню якість та обсяг інформації, необхідної для соціально відповідального інвестування; недостатній рівень навичок і компетентності працівників вітчизняних компаній щодо сталого розвитку; довгостроковий характер ESG-зобов'язань на тлі невизначеності майбутнього регулювання в цій сфері.

Висновки. Існуючі проблеми обмежують широке застосування ESG-концепції підприємствами України. На сьогодні лише великі компанії, які виходять на міжнародні фінансові ринки, серйозно підтримують соціальну, екологічну та корпоративну відповідальність. Середні та малі підприємства реалізують окремі соціальні або екологічні проєкти, проте повноцінного впровадження ESG-принципів і визначення власного внеску в досягнення ЦСР у довгострокових стратегіях цих підприємств не спостерігається. Водночас відновлення і розвиток підприємницького сектору в повоєнний період має відбуватися на нових засадах з урахуванням глобальних трендів. У сучасних реаліях підприємства не можуть залишатися осторонь тих проблем, що постали перед Україною. Практичні довгострокові зобов'язання бізнес-структур щодо відповідальної ESG-діяльності – це суттєвий поштовх до реалізації Україною ЦСР і внесок у краще майбутнє всього суспільства.

Великі компанії мають взяти на себе лідерську роль, впроваджуючи принципи екологічного, соціального та корпоративного управління. Роль фінансових структур щодо заохочення вітчизняних підприємств приймати ESG відповідальні бізнес-рішення полягає у впровадженні цими структурами соціально відповідального інвестування. Науковцям, експертам доцільно розробити, а державі закріпити в нормотворчих документах стандартизований формат розкриття нефінансової інформації. Важливими напрямками діяльності всіх стейкхолдерів мають стати широка популяризація і роз'яснення сутності та ролі ESG-концепції для розвитку підприємницького сектору і підготовка компетентних фахівців у цій сфері.

Список використаних джерел

- Орлова Н. С., Харламова А. О. Концептуальні засади корпоративної соціальної відповідальності в Україні : монографія. Донецьк, 2014. 250 с.
- Бочарова Н. А. Екологічні аспекти соціальної корпоративної відповідальності підприємств // Економіка транспортного комплексу, 2020. № 35. С. 32–47.
- Бобко Л. О., Мазяр А. В. Проблеми корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в Україні // Ефективна економіка, 2019. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7043>.
- Зайцева Л. О Інтеграція сталого розвитку в діяльність компаній // Економіка і держава, 2019. № 11. С. 55–60.
- Ладунка І. С., Симоненко Д. А. Екологічна соціальна відповідальність підприємств в Україні // Економіка і суспільство, 2017. № 13. С. 917–923.
- Дем'янчук М., Котлубай В., Редіна С. Соціально-відповідальне інвестування як фактор збалансованого розвитку підприємств. Institutional development mechanisms of the financial system of the national economy: collective monograph. Batumi : Publishing House "Kalmosani", 2020. С. 136–154.
- Тивончук О. ESG-рейтинги компаній – сутність та особливості формування // Галицький економічний вісн., 2020. № 6(67). С. 104–113.
- Statman M. Socially Responsible Mutual Funds // Financial Analysts J., 2000. May/June. P. 30–39.

9. Elkington J. Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of the 21st Century Business. Oxford : Capstone Publishing, 1997. 417 p.

10. Scannell M. Working for the Triple Bottom Line. URL: https://www.statestreet.com/content/dam/statestreet/documents/Articles/TripleBottomLine_final.pdf.

11. Freeman R., Velamuri R., Moriarty B. Corporate Stakeholder Responsibility: A New Approach to CSR. Virginia : Business Roundtable Institute for Corporate Ethics, 2006. 19 p.

12. Вернадский В. И. Несколько слов о ноосфере. URL: <http://vernadsky.lib.ru>.

13. Згуровський М. З., Статюха Г. О. Основи устойчивого развития общества : курс лекций в 2 ч. К. : НТУУ "КПИ", 2010. Ч. 1. 464 с.

14. Як з'явилися цілі сталого розвитку. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals/background.html>

15. Цілі сталого розвитку. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>

16. Who Cares Wins. Connecting Financial Markets to a Changing World. URL: https://www.unepfi.org/fileadmin/events/2004/stocks/who_cares_wins_global_compact_2004.pdf

17. ESG. URL: https://dtek.com/investors_and_partners/esg.

18. Індекс ESG-прозорості українських компаній 2020 (ESG Transparency Index). Київ, 2021. 15 с. URL: <https://cgpa.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/Index-2020.pdf>

References

- Orlova, N., Kharlamova, A. (2014). Conceptual principles of corporate social responsibility in Ukraine. Donetsk: Publishing House. [in Ukrainian].
- Bocharova, N. (2020). Environmental aspects of corporate social responsibility. Economics of the transport complex, 35, 32–47. [in Ukrainian].
- Bobko, L., Mazhar, A. (2019) Problems of corporate social responsibility of business in Ukraine. Efficient economy [Online], vol. 5. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7043>. [in Ukrainian].
- Zaytseva, L. (2019). Integration of sustainable development in the activities of companies. Economy and state, 11, 55–60. [in Ukrainian].
- Ladunka, I., Simonenko, D. (2017) Environmental social responsibility of enterprises in Ukraine. Economy and society, 13, 917-923. [in Ukrainian].
- Demyanchuk, M., Kotlubay, V., Redina, S. (2020) Socially responsible investing as a factor of balanced development of enterprises. In B. Gechbaia (Ed.) Institutional development mechanisms of the financial system of the national economy: collective monograph. Batumi: Publishing House "Kalmosani". Pp.136-154. [in Ukrainian].
- Tyvonchuk, O. (2020). ESG company ratings – the essence and features of formation. Galician Economic Bulletin, 6 (67), 104-113. [in Ukrainian].
- Statman, M. (2000). Socially Responsible Mutual Funds. Financial Analysts Journal, May/June, 30-39. [in English].
- Elkington, J. (1997). Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of the 21st Century Business. Oxford: Capstone Publishing, 417 p. [in English].
- Scannell, M. (2019). Working for the Triple Bottom Line. https://www.statestreet.com/content/dam/statestreet/documents/Articles/TripleBottomLine_final.pdf. [in English].
- Freeman, R., Velamuri, R., Moriarty, B. (2006). Corporate Stakeholder Responsibility: A New Approach to CSR. Virginia: Business Roundtable Institute for Corporate Ethics, 19 p. [in English].
- Vernadsky, V. (1944) A few words about the noosphere. <http://vernadsky.lib.ru>. [in Russian].
- Zgurovsky, M., Statyukha, G. (2010). Fundamentals of sustainable development of society: a course of lectures in 2 parts. Kyiv: NTUU "KPI", Part 1. 464 p. [in Russian].
- How the Sustainable Development Goals came about. <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals/background.html>. [in Ukrainian].
- Sustainable development goals. <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>. [in Ukrainian].
- (2004). Who Cares Wins. Connecting Financial Markets to a Changing World. https://www.unepfi.org/fileadmin/events/2004/stocks/who_cares_wins_global_compact_2004.pdf. [in English].
- ESG. https://dtek.com/investors_and_partners/esg. [in Ukrainian].
- (2021). ESG transparency index of Ukrainian companies 2020, Kyiv: 15 p. <https://cgpa.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/Index-2020.pdf>. [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 28.05.22

V. Gura, PhD in Economic, Ass. Prof.
viktoriyagura2016@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-4870-4037
Scopus ID 57218912586,
O. Berdanova, PhD in Economic, Ass. Prof.
berdanovao@gmail.com
ORCID ID 0000-0003-0776-1868
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ENTREPRENEURSHIP RESTORATION AND DEVELOPMENT IN UKRAINE ON THE ESG-CONCEPT BASIS

The article examines the evolution of conceptual views on the sustainable development of the planetary system from the theory of the noosphere by V.I. Vernadsky to the modern paradigm of sustainable development of society. The essence of the global goals of sustainable development until 2030, which reflect the scale and direction of the new agenda of mankind, is revealed. It is determined that the ESG-concept is a practical tool for the participation of the business sector in achieving the goals of sustainable development. The urgency of responsible activity of business structures for the restoration of public life in Ukraine in the postwar period is emphasized. The main aspects of ESG-concept as an environmental, social, and management triangle of the formation of sustainable viability of enterprises are highlighted. The positive impact of environmental and social risk management on the long-term market value of companies is substantiated. It is determined that the main driving forces of the implementation of ESG-principles in the private sector, include investors, international organizations, international banks of development, governments, consumers. The application of the ESG-principles in Ukraine on the example of the ESG-strategy until 2030 of the DTEK Group is studied, and their priorities for participation in achieving the goals of sustainable development are highlighted. The main directions of activity of socially responsible domestic enterprises are determined: labor relations, environmental responsibility, consumer relations, community development, and anti-corruption practices. It is proved that the disclosure of non-financial information and ensuring the transparency of companies' activities is another new process in Ukraine, which is complicated by the lack of generally accepted standards for non-financial information disclosure. The article identifies the main problems of wide application of ESG-concept in the practical activities of the business sector and substantiates the directions of intensification of this process, including: leadership and strengthening the influence of large companies on the implementation of economic agents ESG-principles; implementation of socially responsible investment by financial structures; standardization of the content and process of disclosure of non-financial information; popularization and explanation of the essence and role of ESG-concepts for the development of the business sector; training of competent specialists in this field.

Keywords: sustainable development, global goals of sustainable development, ESG-concept, ESG-strategy, socially responsible investment.